

ського національного університету. *Серія : Право*. 2023. Вип. 80. С. 403–410.

3. Горобець Н. С., Лелека С. С. Обов'язковість застосування судами України практики Європейського суду з прав людини як джерела права. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 378–384.

4. Єгоров А. Є. Деякі питання застосування рішень Європейського суду з прав людини у якості джерела права в Україні: особливості та проблеми. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2022. № 2 (54). С. 51–59.

5. Лукашевич С. М. Європейські підходи до судового прецеденту і їх вплив на українське правосуддя. *Legal Bulletin*. 2025. № 16. С. 107–115.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-582-5-61>

ПРИНЦИПИ ТРУДОВОГО ПРАВА У СВІТЛІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ACQUIS COMMUNAUTAIRE У СФЕРІ ПРАЦІ

Жигалкін Іван Павлович

доктор юридичних наук,

доцент кафедри трудового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Європейська інтеграція України зумовлює глибинні трансформації національної правової системи, зокрема у сфері трудового права, що традиційно відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності, захисту прав людини та балансу інтересів працівників і роботодавців. У цьому контексті особливого значення набуває імплементація *acquis communautaire* – сукупності правових норм, принципів і судової практики Європейського Союзу, які формують єдині стандарти регулювання соціально-трудова відносин у державах-членах ЄС.

Принципи трудового права є системоутворювальними засадами галузі, що визначають спрямованість правового регулювання, зміст норм трудового законодавства, а також практику їх застосування. Саме через призму принципів відбувається рецепція європейських соціальних стандартів, зокрема принципів гідної праці, недискримінації, рівності можливостей, соціального діалогу, стабільності трудових відносин та ефективного судового захисту. Імплементація *acquis communautaire* у сфері праці передбачає не лише формальне відтворення норм

директив ЄС, а й концептуальне переосмислення національних принципів трудового права з урахуванням ціннісних орієнтирів Європейського Союзу.

Актуальність дослідження принципів трудового права у світлі імплементації *acquis communautaire* посилюється в умовах реформування трудового законодавства України, оновлення договірних форм зайнятості, цифровізації праці та трансформації моделей соціального партнерства. Водночас постає проблема узгодження традиційних підходів національної доктрини трудового права з європейськими правовими концепціями, що ґрунтуються на пріоритеті прав людини, соціальної справедливості та верховенства права. Це зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу змісту та ролі принципів трудового права в процесі правової конвергенції України з Європейським Союзом.

Системність трудових принципів вимагає:

- а) їх узгодженості між собою;
- б) єдиного підходу до їх розуміння й застосування;
- в) урахування характеру і змісту різнорідних принципів,
- г) з одного боку, диференційованого, а з другого – інтегрованого підходу до правового регулювання відносин у сфері праці;
- ґ) відповідності принципів трудового права справжнім інтересам суспільства й держави. Кожен із принципів може бути витлумачений і застосований тільки з урахуванням сутності інших, пов'язаних з ним принципів [1, с. 166].

Імплементація *acquis communautaire* у сфері праці зумовлює системні зміни у змісті та функціональному призначенні принципів трудового права України, оскільки право Європейського Союзу ґрунтується не лише на деталізованих нормах вторинного законодавства, а й на фундаментальних принципах, що визначають соціальну спрямованість правового регулювання трудових відносин [2], [3]. У цьому контексті принципи виконують інтегративну роль, забезпечуючи зближення національної правової системи з європейськими стандартами [4].

Одним із ключових принципів, що зазнає переосмислення під впливом *acquis communautaire*, є принцип гідної праці. У праві ЄС він впливає з положень Хартії основоположних прав Європейського Союзу, зокрема статей 1, 15 і 31, які гарантують повагу до людської гідності, свободу професійної діяльності, справедливі та безпечні умови праці [5]. У національній доктрині трудового права України цей принцип традиційно розглядався крізь призму стабільності трудових відносин, тоді як європейський підхід орієнтований на якість праці, баланс між професійним і приватним життям, психологічну безпеку працівника та ефективні механізми захисту трудових прав [6].

Вагоме місце у *acquis communautaire* посідає принцип недискримінації та рівності у сфері праці, нормативне закріплення якого здійснюється через систему директив ЄС, зокрема Директиву Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року «Про встановлення загальних рамок для однакового ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності» [7] та Директиву Ради 2006/54/ЄС від 5 липня 2006 року «Про реалізацію принципів рівних можливостей і рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування і зайнятості» [8]. Практика Суду Європейського Союзу свідчить, що цей принцип має пряму дію і повинен застосовуватися національними судами навіть за відсутності повної імплементації відповідних норм у внутрішньому праві [9].

Особливе значення в контексті європейської інтеграції набуває принцип соціального діалогу, закріплений у статтях 151–155 Договору про функціонування Європейського Союзу [10]. Європейська модель регулювання трудових відносин виходить із того, що участь соціальних партнерів у формуванні трудової політики є необхідною умовою забезпечення соціальної справедливості та сталого розвитку ринку праці. Для України імплементація цього принципу пов'язана з посиленням ролі колективно-договірного регулювання та інституціоналізацією участі профспілок у процесі нормотворення.

У межах *acquis communautaire* сформовано також принцип поєднання гнучкості та безпеки зайнятості, відомий як концепція «flexicurity», яка була розроблена Європейською комісією як відповідь на трансформацію ринку праці в умовах глобалізації та цифровізації [12]. Для національного трудового права це означає необхідність відмови від жорсткого протиставлення стабільності та гнучкості трудових відносин і перехід до адаптивної моделі за умови збереження належного рівня соціального захисту працівників.

Значного розвитку в праві ЄС набув принцип ефективного судового захисту трудових прав, який розглядається як складова верховенства права. Суд Європейського Союзу у своїй практиці неодноразово наголошував, що національні суди зобов'язані забезпечувати реальну дію норм права ЄС (*effet utile*), зокрема у сфері соціально-трудова відносин [13]. Це зумовлює підвищення ролі принципів трудового права як безпосередньої основи для тлумачення і застосування законодавства, у тому числі у справах щодо дискримінації, незаконного звільнення та порушення права на справедливі умови праці.

Таким чином, імплементація *acquis communautaire* у сфері праці істотно впливає на трансформацію принципів трудового права України, надаючи їм нового змістового наповнення та функціонального значення. Принципи трудового права в умовах євроінтеграції перестають бути виключно декларативними засадами та набувають характеру

ефективних регулятивних орієнтирів, що визначають вектор розвитку національного трудового законодавства та практики його застосування.

У результаті аналізу встановлено, що ключовими принципами, які зазнають найбільшого впливу *acquis communautaire*, є принцип гідної праці, недискримінації та рівності у сфері праці, свободи та захисту трудових прав, соціального діалогу а також ефективного судового захисту. Їх імплементація вимагає не лише адаптації нормативно-правових актів, а й зміни правозастосовної практики, зокрема з урахуванням стандартів Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини.

Водночас процес імплементації *acquis communautaire* у сфері праці виявляє низку викликів, пов'язаних із фрагментарністю законодавчих змін, недостатньою системністю реформ та обмеженим використанням принципів трудового права як безпосередніх джерел тлумачення норм. Подолання цих проблем потребує посилення ролі принципів трудового права в законодавчому процесі, судовій практиці та діяльності суб'єктів соціального діалогу.

Отже, принципи трудового права у світлі імплементації *acquis communautaire* слід розглядати як ключовий інструмент правової конвергенції України з Європейським Союзом, що забезпечує узгодження національного трудового законодавства з європейськими соціальними стандартами та сприяє формуванню сучасної, людиноцентричної моделі правового регулювання трудових відносин.

Література:

1. Жигалкін І. П. Система принципів трудового права в умовах формування нової правової доктрини України : дис. ... *д-ра юрид. наук* : 12.00.05. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Сєверодонецьк, 2016. 441 с.
2. European Commission. European Pillar of Social Rights. Brussels, 2017. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2017-11/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf
3. Barnard C. EU Employment Law and the European Social Model: The Past, the Present and the Future. *Current Legal Problems*. Vol. 67, Issue 1. 2014. P. 199–237. URL: <https://doi.org/10.1093/clp/cuu015>
4. Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху інтеграції в європейський освітній простір: досягнення та завдання подальшого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 2 (64). С. 169–182.
5. Хартія основоположних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-evropejskogo-soyuzu/>
6. Deakin S., Morris G. Labour Law. 7th ed. Oxford : *Hart Publishing*, 2021. 1321 p.

7. Директива Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року «Про встановлення загальних рамок для однакового ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-00

8. Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation, OJ L 204, 26.7.2006, p. 23-36 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0054>

9. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 22 November 2005. Werner Mangold v Rüdiger Helm. Case C-144/04. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0144>

10. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями станом на 30.03.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

12. Commission of the European Communities. Towards Common Principles of Flexicurity: More and better jobs through flexibility and security. Brussels, 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0359:FIN:EN:PDF>

13. Court of Justice of the EU. Case 14/83, Sabine von Colson and Elisabeth Kamann v Land Nordrhein-Westfalen. European Court Reports. 1984. P. 1891.